EGY RÖVID ÉLELMISZERLÁNC FEJLESZTÉSI KEZDEMÉNYEZÉS TAPASZTALATAI ÉS TANULSÁGAI SOMOGY MEGYÉBEN

Összeállította: Balatoni Integrációs Közhasznú NKft.

Agrishort_FUZET.indd 3 2018. 08. 15. 8:25:59

Tartalomjegyzék

Rövid élelmiszerlánc fejlesztési kezdeményezés horvát-magyar együttműködésben – az AgriShort projekt 5

Kedvezményezettek, projektpartnerek 7

Projekttevékenységek és a végrehajtás menete 9

A helyzetelemzés szerepe 12

Mi is valójában a rövid élelmiszerlánc? 13

Magyarországi jogszabályi környezet 14

A rövid élelmiszerláncok szerepe a hazai és uniós fejlesztéspolitikában 14

A hazai jó gyakorlatok 15

Somogy és Zala megye fontosabb agrárgazdasági jellemzői 19

A termelők és a gasztronómiai szereplők jellemzői a programterületen 20

Balatoni Gazdapiac - projektterv az AgriShort keretében megvalósítandó rövid élelmiszerlánc csoport és helyi termék hálózat megvalósításához 22

Agrishort_FUZET.indd 4 2018. 08. 15. 8:25:59

Rövid élelmiszerlánc fejlesztési kezdeményezés horvát-magyar együttműködésben – az AgriShort projekt

2017 május 1-én indult útjára az Interreg V-A Magyarország – Horvátország Együttműködési Program 2014-2020 keretében támogatást nyert „AgriShort - Rövid élelmiszer láncok és a versenyképes agrárgazdaság létrejöttének megalapozása térségi és intézményi együttműködések életre hívásával" című projekt. A horvát vezető partner által kezdeményezett alapvetően szoft elemeket tartalmazó fejlesztési program az érintett szakmai intézmények kapacitásfejlesztését célozza, valamint ösztönzi azokat, hogy a rövid élelmiszerlánc modellek bemutatásával, népszerűsítésével és fejlesztésével járuljanak hozzá az agrárszektor dinamikus fejlődéséhez a Horvátország és Magyarország határmenti térségében. E projekttartalmat a szakmai indokon túl determinálta az a tény is, hogy az Együttműködési Program 3. prioritástengelye támogatja, mely intézményi kapacitások bővítését és a hatékony közigazgatás fejlesztését célozza. A projekt általános célja volt, hogy összekapcsolja az olyan intézmények és szolgáltatók képviselőit, amelyek támogatják a mezőgazdasági fejlődés folyamatát a határmenti térségben, emellett az AgriShort segít lehetővé tenni az ismeretek és készségek hatékonyabb átadását az érintett szereplők körében.

A projekt teljes költségvetése: 206.727,03 EUR

EU támogatás: 175.717,97 EUR

Megvalósítás időszaka: 2017. május 1. – 2018. augusztus 31.

Az AgriShort által generált eredmények között említhetjük a megélénkülő nemzetközi kapcsolatokat az agrárgazdaság és az alulról jövő szerveződések menedzselése terén, valamint az aktív tapasztalatcsere lehetőségét. Ez utóbbinak különösen nagy jelentősége van amiatt, mert a két országban bár számos közös múltbéli vonás, és abból következő máig élő reflex azonosítható a mezőgazdaságban, azonban főként a rövid élelmiszerláncok szervezése és működtetése terén Magyarországon jóval jelentősebb előrelépések történtek mint Horvátországban. Nagyon jelentős hatás lehet, hogy minden a projekt programterületét képező megyében a szakmai háttérintézmények támogatásával létrejön egy-egy rövid élelmiszerlánc szervezet, informális vagy formális keretek között. Fontos mindemellett, hogy az alternatív termelői és közösségi értékesítési formák még erőteljesebben bekerüljenek a szakmai és általános köztudatba, ezzel is elősegítve a fenntartható gazdálkodás létrejöttét, valamint a helyi és térségi közösségek erősítését.

Agrishort_FUZET.indd 5 2018. 08. 15. 8:25:59

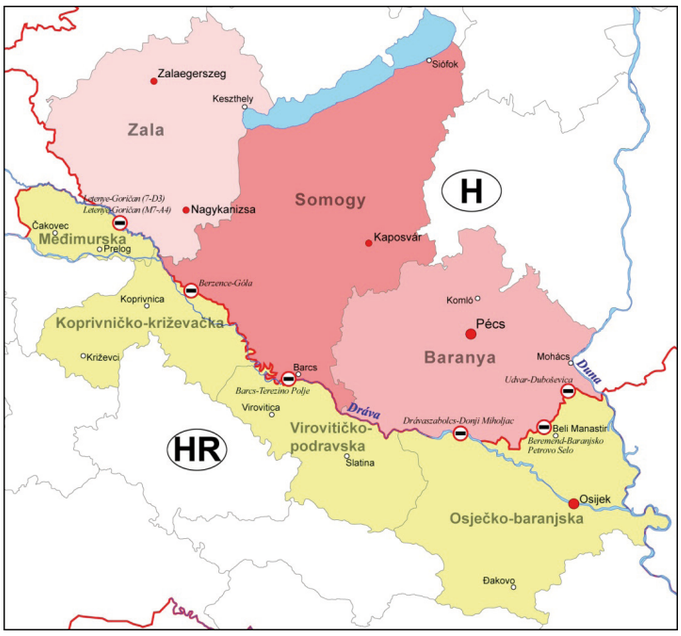

Kép forrása: Tvrtko Celan előadása, 2017. május 24. Siófok

A projekt által érintett programterület összesen négy megyére terjed ki. Horvátországban Međimurska županija (Muraköz megye), és Koprivničko-križevačka županija (Kapronca-Körös megye) területe, míg Magyarországon Somogy és Zala megye képezte az AgriShort projekt megvalósítási területét. Fő célcsoportokként az alábbi szervezetek és képviselőik azonosíthatók három területi szinten:

- **Nemzeti szint:** agráriumban érdekelt szakmai intézmények és hatóságok, minisztériumok, országos érdekeltségű egyesületek
- **Megyei szint:** agráriumban érdekelt megyei intézmények, és hatóságok, megyei önkormányzat
- **Helyi szint:** termelők, fogyasztók, vidékfejlesztési egyesületek kormányzati és önkormányzati szereplők civil szervezetek

Agrishort_FUZET.indd 6 2018. 08. 15. 8:25:59

Kedvezményezettek, projektpartnerek

Vezető kedvezményezett: Regionalna razvojna agencija Međimurje / Regional Development Agency Međimurje (REDEA)

A Muraközi Regionális Fejlesztési Ügynökséget (REDEA) Muraköz Megye alapította a Muraközi fenntartható fejlesztési folyamatok támogatása céljából. A REDEA közhasznú társaságként jött létre, a működését az alapító és kizárólagos tulajdonos, Muraköz Megye finanszírozza. Muraköz megye régiós koordinátoraként kijelölt szervezet (a Horvát Köztársaság Területfejlesztési Törvénye alapján). Régiós koordinátorként a REDEA – magas fokú elkötelezettséggel és lelkesedéssel - szakmai segítséget nyújt Muraköz regionális fejlesztéséhez. A fejlesztés a REDEA kulcsszava. A REDEA segítségével a stratégiai tervezés a célzott fejlesztések előfeltételévé válik, beleértve: a gazdaságfejlesztést, mezőgazdasági és vidékfejlesztést, valamint az emberi erőforrások fejlesztését.

Az ügynökség fő tevékenységei és szolgáltatásai a következők: stratégiai projektek kezdeményezése és végrehajtása, nemzeti és Európai Uniós alapok által társfinanszírozott projektek kidolgozásának és megvalósításának támogatása, programterülethez kapcsolódó, megyei EU-projektek előkészítése és végrehajtása, képzések szervezése és végrehajtása közszféra és a magánszektor számára, valamint tájékoztatás nyújtása a vállalkozók által elérhető támogatásokról, valamint segítségnyújtás pályázatok előkészítésében. A REDEA ösztönzi a konstruktív javaslatokat, tiszteletben tartja és integrálja a különböző nézőpontokat és érdekeket. Erős munkahelyi etika, a kiválóságra törekvés, valamint a kihívások kezelése és a kreativitás alkalmazása a problémamegoldás terén jelentik az ügynökség legfőbb erősségeit.

Kedvezményezett (1): PORA Razvojna agencija Podravine i Prigorja za promicanje i provedbu razvojnih aktivnosti u Koprivničko-križevačkoj županiji / PORA Regional Development Agency of Koprivnica Križevci County (PORA)

A Podravina és Prigorje Regionális Fejlesztési Ügynökség (PORA), Kapronca-Körös megye fejlesztési ügynöksége a Kapronca-Körös Megyei Vállalkozói Központ jogutódja. A PORA az Intézményi Törvény és a Kapronca-Körös Megyei Közgyűlés határozata alapján került megalapításra. A PORA a Bjelovar-i Kereskedelmi Bíróság Bírósági Nyilvántartásába 2007. január 19-én került bejegyzésre. Fő tevékenysége a Kapronca-Körös megyei fejlesztési tevékenységek támogatása és végrehajtása. A PORA az a központi intézmény Kapronca-Körös megyében, amely felelős a stratégiai tervezésért, terület és vidékfejlesztésért, a beruházások ösztönzéséért és vállalkozásfejlesztésért, a fejlesztési projektek előkészítéséért és megvalósításáért, valamint Kapronca-Körös megye népszerűsítéséért. Az elmúlt nyolc évben a PORA összesen 32 projektet valósított meg, amelyek összértéke meghaladta a 8 millió eurót. A PORA továbbá részt vett 3 sikeres projekt előkészítésében összesen 5,5 millió euró értékben a gazdaságfejlesztés, vállalkozásfejlesztés illetve a vízellátás területén.

Agrishort_FUZET.indd 7 2018. 08. 15. 8:25:59

Kedvezményezett (2): Zala Termálvölgye Egyesület

A Zala Termálvölgye Egyesületet 2008-ban alapították annak érdekében, hogy Helyi Akciócsoportként (röviden: HACS) a helyi LEADER programot Zala megye észak-keleti részén megvalósítsa. A LEADER csoport programterülete az alábbi településekre terjed ki: Alibánfa, Almásháza, Batyk, Döbröce, Dötk, Kallósd, Kehidakustány, Kemendollár, Kisgörbő, Kisvásárhely, Ligetfalva, Mihályfa, Nagygörbő, Óhíd, Pakod, Pókaszepetk, Sénye, Sümegcsehi, Szalapa, Tekenye, Tilaj, Türje, Vindornyaszőlős, Zalabér, Zalacsány, Zalaszentgrót, Zalaszentiván, Zalaszentlászló, Zalaszentlőrinc, Zalavég. Az elmúlt 8 évben a HACS jelentős tapasztalatra tett szert a helyi termék fejlesztés területén (helyi termék előállítók beruházásainak támogatása, műhelynapok szervezése, marketing tevékenységek, térségi portál a helyi termékek népszerűsítéséért - www.helyitermek.zalatermalvolgye.hu, stb.). A HACS a rövid élelmiszerlánc (RÉL) módszereket helyezte fejlesztési tevékenységei középpontjába, amióta 2014. évben részt vett egy francia-magyar nemzetközi kutatási programban, az ECO-SYAL projektben. A Franciaországban szerzett tapasztalatai hatására a HACS 2015-ben elkészített egy RÉL fókuszú tanulmányt (címe: A helyi élelmiszerrendszer fejlesztési lehetőségei a Zala Termálvölgye Egyesület térségében). Az AgriShort projekt illeszkedik a HACS fejlesztési terveibe, mivel az Egyesület tervezi egy RÉL együttműködés megalapítását a térségi gazdák részvételével.

Kedvezményezett (3): Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft.

A Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft.-t a Balaton Fejlesztési Tanács alapította 2000. év januárjában. Az Ügynökség szakmai és operatív feladatokat lát el a Balaton térségének fejlesztése kapcsán. Az Ügynökség célja, hogy hatékony segítséget nyújtson annak érdekében, hogy a Balaton és annak környezete Magyarország és Európa egyik legvonzóbb régiójává váljon. Az Ügynökség hazai és nemzetközi partnereivel együttműködésben fenntarthatósági kérdésekkel kapcsolatos előremutató kezdeményezések indítására törekszik. Az Ügynökség a végrehajtó szerve a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet döntéshozó testületének, a Balaton Fejlesztési Tanácsnak. A Tanács a központi kormányzat (miniszterek), és a területi döntéshozó testületek (megyei és helyi önkormányzatok, kistérségek stb.) képviselőiből áll. Mivel az Ügynökség a Tanács 100%-os tulajdonában, nagyon szoros együttműködésben áll a helyi döntéshozókkal.

Az Ügynökségnek feladat és hatáskörébe tartozik a térségi politikák és fejlesztési programok előkészítése és érvényesítése, egyebek mellett végrehajtja a Balatoni Kiemelt Üdülőkörzet hosszú távú területfejlesztési koncepcióját. Az Ügynökség ellát a régió programozási folyamataival kapcsolatos feladatokat is. Az Ügynökség hazai és nemzetközi partnereivel együttműködésben fenntarthatósági kérdésekkel kapcsolatos előremutató kezdeményezések indítására törekszik. Így több együttműködési projektben is részt vett:

- UNDP-GEF (vezető partner)
- LIFE-Environment (vezető partner)
- LIFE + (partner)
- IEEA (partner)
- Interreg IIIB, IVB, IVC (partner)
- Central European Programme, South East Europe Programme (partner)
- DBU (partner)
- Cross-border Cooperation HuHr (vezető partner)
- Cross-border Cooperation HuAt (partner)

Agrishort_FUZET.indd 8 2018. 08. 15. 8:25:59

Az Ügynökség programterülete megegyezik a Balaton Fejlesztési Tanács 1996. évi XXI. számú területfejlesztésről szóló törvényben szereplő területével, mely mintegy 180 települést foglal magába Somogy, Zala és Veszprém megyében. A jelen projekt vonatkozásában a Balatoni Integrációs Kft. alapvetően a somogyi területrészre koncentrál, amely mintegy 70 települést jelent a Balaton partján és háttérterületi részén egyaránt. Ugyanakkor bár a szervezet tevékenysége területileg erőteljesen determinált, a projektvégrehajtás során a kiemelt üdülőkörzeten kívüli somogyi településeket is igyekeztünk bevonni.

Projekttevékenységek és a végrehajtás menete

1. lépés – 3. lépés

Annak érdekében, hogy a projekt szakmai megalapozottsága biztosított legyen, valamint hogy a projekt későbbi fázisaiban végzett tevékenységek valós szükségletekre eredményesen reagáljanak, a tervezés során szükségesnek tartottuk egy átfogó helyzetelemzés elkészítését a teljes, projekt által érintett programterület vonatkozásában. Első lépésként a két ország határmenti megyéinek agrárgazdaságáról és rövid élelmiszerlánc szervezési potenciáljairól szóló szeparált dokumentum készült el, vagyis egy helyzetelemzés a magyar, egy pedig a horvát jelenségek bemutatását célozta. Ezt követően a helyzetelemzéseket összeállító szakértők egy közös, a határmenti régió egészét bemutató, egyesített tanulmányt állítottak össze az egyes dokumentumok főbb megállapításaiból, következtetéseiből, kiemelten a rövid élelmiszerláncok fejlesztési lehetőségeire koncentrálva. Az elkészült tanulmányok elérhetők a projekt honlapján (www.agrishort.eu), ugyanakkor a Somogy és Zala megyét bemutató helyzetfeltáró anyag főbb megállapításait jelen kiadványban is közöljük.

4. lépés

2017 őszén egy siófoki valamint egy csáktornyai tréningen vehettek részt a projekt iránt érdeklődő agrárgazdasági szakértők, intézmények képviselői, valamint a rövid élelmiszerláncokban leginkább érdekelt termelők. Alapvetően mindkét tréning célja a szemléletformálás, a fenntartható élelmiszergazdaság iránti elkötelezettség növelése, a rövid élelmiszerláncok fogalmával való megismerkedés volt. A siófoki tréningen számos közösségi játékot, közösségformáló feladatot is meg kellett oldania a résztvevőknek, míg Csáktornyán különösen Moya Kneafsey, a Coventry Egyetem RÉL szakértőjének előadása maradt emlékezetes. Mindkét tréning három nyelven, tolmácsolással zajlott le.

5. lépés

A közös tréningeket követően a két ország résztvevői további tréningeken vehettek részt, immáron külön-külön. A magyarországi tréningek Zalaszentgróton zajlottak le, Kujáni Katalin RÉL szakértő és Huszti Levente a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat Zala megyei referense vezetésével. E tréningek célja az volt, hogy az érintett szereplők lehetőségeit, felhatalmazásait és célkitűzéseit megismerjük, valamint hogy a két megye agrárgazdaságában érdekelt stakeholderek felvegyék egymással kapcsolatot, elinduljon a közös gondolkodás, a közös munka kapcsolati alapjai lefektetésre kerüljenek.

6. lépés

A tréningekkel párhuzamosan a szakmai tudás bővítésére, mélyítésére, valamint a későbbiekben felállításra kerülő RÉL csoport megszervezésének megalapozását elősegítendő a Zala Termálvölgye Egyesület Kujáni Katalin szakértő közreműködésével. A „Hogyan fejlesszünk RÉL közösségeket” c. kiadvány elsősorban a mezőgazdaságban, helyi termék előállításban és értékesítésben érdekelt intézmények szakértőit, valamint magukat a termelőket igyekszik megszólítani, egyfajta útmutatóul szolgálva a RÉL közösségek létrehozásához. A kiadvány bemutatja e csoportok lehetséges funkcióit, előnyeiket, közösségre gyakorolt potenciális hatásaikat, valamint a helyi termék értékesítésre gyakorolt pozitív hatásait.

Agrishort_FUZET.indd 9 2018. 08. 15. 8:25:59

7. lépés

Ausztriában számos a rövid élelmiszerláncok logikája, módszertana mentén kialakult helyi, közösségi termékértékesítési rendszer működik, melyek részben vagy egészben Magyarországon vagy Horvátországban is alkalmazható jó gyakorlatként értelmezhetők. Ilyen jó gyakorlatok megismerése érdekében a projektben érintett stakeholder szervezetek képviselői valamint a helyi termék előállítók két alkalommal is részt vehettek ausztriai tanulmányúton, először 2017 novemberében Burgenland tartományban, majd 2018 június 19-én Stájerország Vulkanland régiójában. Mindkét tanulmányúton számos egyedi példáját láthatták a résztvevők a helyi termék értékesítésnek, valamint annak, hogy az igazán magas minőségű termékek előállításához a tőke mellett innovációra, az értékesítéshez pedig megfelelő marketingre, arculatra van szükség. Főként a stájerországi tanulmányúton válhatott egyértelművé, hogy a szoros és elkötelezett közösségi együttműködés képes a versenyhátrányokat eliminálni, és egy depressziós térségből virágzó, identitását visszanyerő régiót kovácsolni.

A Stájerországban tartott tanulmányút résztvevőinek egy csoportja, a Vulkanland Sonkamanufaktúrában, 2018. június 19-én. Fotó: Szabó Tibor (Zala Termálvölgye Egyesület)

8. lépés

A projekt előrehaladtával egyre megnőtt annak jelentősége, hogy kiválasztásra kerüljenek azok a szakértők, akik a saját megyéjükben egy munkacsoportot alkotva a leendő rövid élelmiszerlánc szervezet szakmai, tudományos hátterét képesek biztosítani, annak tevékenységét megalapozzák, célkitűzéseit és működési feltételeit előkészítik a majdani tagok, résztvevők számára. A munkacsoportok leendő tagjai számára egy képzési nap került megrendezésre Csáktornyán, ahol Kujáni Katalin szakértő már a leendő megyei munkacsoportok személyi bázisát tréningezte. A tréningen meghatározásra kerültek az adott megye erősségei, adottságai és esetleges szükségletei. Az aktív kommunikáció és véleménycsere segítségével már itt kialakulhattak azok a tervek, melyek a projekt zárása előtt létrehozandó rövid élelmiszerlánc csoport alapvető feladatait meghatározzák. E feladatok véglegesítését végül a munkacsoportok szűk körű szakmai tanácskozásai tették lehetővé, ahol a rövid élelmiszerlánc szervezetek végső formája kialakult (pl. Zalában a Nyitott Porta Hálózat, Somogy megyében pedig a Balatoni Gazdapiac)

9. – 10. lépés

Miután a szakértői háttér összeállt, és a megyei rövid élelmiszerlánc szervezetek potenciális céljai meghatározásra kerültek, szükséges volt felvenni a kapcsolatot azokkal a termelőkkel, akik e rendszernek tagjaivá válnak. A termelők felkeresése és meggyőzése során elsődleges fontosságú tényezőnek bizonyult, hogy milyen értékajánlatot képes megjeleníteni a tervezett rövid élelmiszer-

Agrishort_FUZET.indd 10 2018. 08. 15. 8:25:59

lánc-csoport. Ehhez már szükség volt egy legalább részben kidolgozott munkatervre, mely a szervezet jövőbeni tevékenységét részletesen kibontja, konkrét feladatokat határoz meg és rögzíti a rövid élelmiszerlánc-szervezet alapvető előírásait. E munkaterv, valamint számos tanácskozás nyomán, a felmerülő kérdések és javaslatok megválaszolásával és beépítésével lehetett csak megteremteni a valódi közösségi alapjait a majdani értékesítési rendszernek.

11. lépés

Az értékajánlat és a RÉL rendszer egyik legfontosabb pozitív üzenete volt a termelők számára, hogy egy közös, minőséget biztosító, a grafikai és design elemeket magas szinten megjelenítő márkanév alá csoportosulhatnak. Ez nyilvánvalóan azzal a feladattal járt, hogy a RÉL csoport arculatát grafikai értelemben is ki kellett alakítani, melyben részt vehettek a munkacsoport tagok, valamint a termelők egyaránt. Így alakulhatott ki egy mindenki számára elfogadható, minőségi arculat, melyet a későbbiekben a RÉL csoport égisze alatt értékesítő termelők használni fognak.

12. lépés

Egy magas minőségű élelmiszerekre szakosodott, a marketing és promóciós eszközöket eredményesen használó közösség munkája és sikere a XXI. században elképzelhetetlen az internet adta lehetőségek kiaknázása nélkül. Ezért a projektben mód volt arra, hogy a rendelkezésre álló költségkeretek mellett megtörténjen egy IT rendszer fejlesztése, melyet mindkét magyar, valamint mindkét létrehozott horvát RÉL csoport a maga arculata alkalmazásával használhat, és a későbbiekben folyamatosan frissíthet. A termelők számára e lehetőség használata látszódott az egyik legfontosabb vonzerőnek a projekt által kínált előnyök közül.

Agrishort_FUZET.indd 11 2018. 08. 15. 8:25:59

A helyzetelemzés szerepe

A projekt keretében a Balatoni Integrációs Közhasznú NKft. a Saturnus-M Bt. közreműködésével elkészítette a „Rövid élelmiszerláncok kialakítási lehetőségeinek vizsgálata Somogy és Zala megyében" című helyzetelemző tanulmányt. A széleskörű, alapvetően társadalomtudományok által preferált módszertani eszköztár alkalmazásával elkészített dokumentum 2017. júliusa és októbere között készült el.

A tanulmány átfogó célja egy árnyalt ágazati és térségi helyzetkép megjelenítése a projekt által érintett hazai programterületen. Ennek nyomán a témakör szakirodalmi feltárása valamint szükséges mértékű fogalmi szisztematizálása mellett, a kutatócsoport dokumentumelemzés segítségével a hazai agrárgazdaság, de fókuszáltan a helyi termék-előállítás, értékesítés és a rövid ellátási- illetve élelmiszerláncok stratégiai környezeti vizsgálatát is elvégezte. Emellett a rövid élelmiszerláncok elvi és gyakorlati működése csak úgy térképezhető fel eredményesen, ha a már létező jó gyakorlatok alkalmazott eszköztárát részletesen megvizsgáljuk. E célból öt hazai jó gyakorlat részletes bemutatása történt meg, megjelenítve az újonnan létrehozandó élelmiszerrendszerek számára adaptálható jellegzetességeket, rendszerszintű tapasztalatokat.

A helyzetfeltárás nem lehetett teljes körű anélkül, hogy a programterület mélyrehatóbb elemzése ne történjen meg. Somogy és Zala megye térségi-ágazati specifikumainak, endogén erőforrásainak, kiaknázatlan potenciáljainak feltérképezése érdekében a hazai, nyilvánosan elérhető statisztikai adatok elemzésére is sor került. Fő tartalmi nóvumként a két megyében és két célcsoportban lezajlott, alapvetően kvalitatív módszertani keretek között maradó kérdőíves felmérés és annak részletes, a matematikai statisztika eszköztárát is felvonultató analízise említhető. A kérdezőbiztosok segítségével megvalósított felmérésben mintegy 70 helyi termék előállítóval, valamint 50 vendéglátóegység képviselőjével folytattunk le interjút. A termelők körében végrehajtott interjúk az ilyen típusú vizsgálatok bevett módszereinek számítanak, azonban a vendéglátó-célcsoport szondázásának szükségességét az a hipotézis alapozta meg, hogy a programterületen belül is térben koncentrálódó, alapvetően a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben prosperáló magas szintű gasztronómia egyre növekvő keresletet támaszt a magas minőségű helyi termékek iránt. Ez a kereslet pedig a már meglévő termelői kapacitásokat, értéktermelést csak tovább dinamizálhatja, ami értelemszerű szinergiát eredményezhet az üdülőkörzetben jelenleg is zajló dinamikus gasztroturisztikai fejlődéssel.

Agrishort_FUZET.indd 12 2018. 08. 15. 8:25:59

Mi is valójában a rövid élelmiszerlánc?

A rövid ellátási, illetve rövid élelmiszerláncokkal kapcsolatos kutatói érdeklődés Magyarországon az elmúlt évtizedben élénkült meg számottevően. A fenntarthatósági és környezeti szempontok jelentőségének megnövekedésével, az egészséges életmód és táplálkozás szerepének felértékelődésével, valamint az Európai Unió és azt követően Magyarország agrárpolitikája érdeklődésének fokozódásával a helyi termelésen, rövid értékesítési láncokon alapuló élelmiszer-rendszerek vizsgálata egyre gyakoribbá vált. A nemzetközi szakirodalomból nagyban táplálkozó, az AgriShort projekt helyzetértékelésében is vizsgált hazai kutatói kör egyik számunkra legfontosabb fogalmi megállapítása, hogy egymástól elkülöníthető, és a gyakorlatban el is különítendő a rövid ellátási láncok, valamint a rövid élelmiszerláncok rendszere. Az ellátási láncok vonatkozásában nem csupán élelmiszertermékek árucseréje történhet meg, hanem a vidéki közösségek hagyományainak őrzésében nagy szerepet játszó, és való gazdasági potenciált is megtestesítő kézművesség is az ellátási csatorna részévé válik.

A rövid élelmiszerláncok és ellátási láncok együttes sajátossága, hogy e lokalitáson alapuló hálózatos szisztémák szükségszerűen mindig a társadalmi együttműködésen, partnerségen, valamint a szolidaritáson kell, hogy alapuljanak, valamint hozzá kell járulniuk a lokális és regionális tradíciók életben tartásához. Ugyanakkor léteznek egyéni és kollektív láncolatok is, melyek legfontosabb és legismertebb formái a gazdaságban, vagy háznál történő értékesítés, a szedd magad akciók, a termék-házhozszállítás a bevásárló közösségek vagy a termelői piac. Azonban a rövid ellátási és élelmiszerláncok nem feltétlenül a közvetítő nélküli, közvetlen értékesítési kapcsolatot jelentik a termelő és a vásárló között, hanem a jelenleg uralkodó szakmai konszenzus szerint legfeljebb egy köztes szereplő közreműködhet a termelő és a vásárló között a rövid láncokban. Az ilyen közreműködővel is rendelkező ellátási láncok legfontosabb formái: helyi termék bolt, helyi termék védjegy, éttermi értékesítés, szövetkezeti formában történő értékesítés.

A Búzalelke Pékség kóstolója a zalaszentgróti RÉL tréningen

Agrishort_FUZET.indd 13 2018. 08. 15. 8:26:00

Magyarországi jogszabályi környezet

A helyi élelmiszer rendszerekre, rövid élelmiszer láncokra alkalmazható jogszabályi környezet Magyarországon – illeszkedve a társadalmi igényekhez, valamint az agrárgazdasági szakpolitika változásaihoz – érdemi könnyítéseken esett át a kistermelői élelmiszer-előállításra és értékesítésre, valamint a helyi termelői piacokra vonatkozó szabályozások terén. A jelenleg főként a helyi termelői piacok létrehozása és működtetése kapcsán fennálló jogszabályi feltételek érdemben járulhatnak hozzá a lokális élelmiszer-értékesítési láncok magyarországi elterjedéséhez. Azonban azt látnunk kell, hogy a termelői piac ennek az értékesítési formának csupán egyik alternatívája, s esetleg más, helyi élelmiszerrendszer-típusra még ennyi jogszabályi kitétel sem vonatkozik, ami nyilvánvalóan felértékelheti az innovatív új RÉL formák szerepét és jelentőségét.

Habár a kistermelőkre vonatkozó jogszabályok rendkívül pontosan határozzák meg a kistermelői termékek kereskedelmének távolsági kritériumait – ezáltal lényegében a helyi termék fogalmát – mégis, kérdőíves felmérésünk, valamint a gyakorlat arra mutatott rá, hogy az általánosan alkalmazott úgynevezett 40 km-es szabály a valóságban nem feltétlenül életszerű kritériumrendszert hoz létre. A technológia és a közlekedés fejlődésével, a távolságok lerövidülésével, valamint a társadalmi, fogyasztói és termelői igények alakulásával párhuzamosan indokoltnak tartjuk annak megnövelése irányában felülvizsgálni a távolsági kitételre vonatkozó szabályt.

A rövid élelmiszerláncok szerepe a hazai és uniós fejlesztéspolitikában

Az Európai Unió folyamatban lévő programozási ciklusának uniós, valamint magyarországi dokumentumai megfelelő és támogató stratégiai környezetet teremtenek a rövid élelmiszerláncok számára. Ez a támogató környezet már a forráskihelyezés metodikáját koncepciózusan megfogalmazó OFTK-ban is megtalálható, de még inkább tetten érhető a magyar vidék alkotmányaként is emlegetett Nemzeti Vidékstratégiában. A 2014-2020-as operatív programok vidékfejlesztési tartalmára is hatást gyakorló koncepciónak, valamint az Európai Bizottság agrárfejlesztési célkitűzéseinek is köszönhető, hogy a hazai Vidékfejlesztési Programban olyan dedikált forráskerettel rendelkező RÉL alprogramot alakítottak ki, mely éppen a helyi ellátási rendszerek létrehozásának és működésének a támogatását hivatott segíteni. Látni kell azt is ugyanakkor, hogy a Vidékfejlesztési Programon kívül is van lehetősége a pályázóknak RÉL-lel kapcsolatos fejlesztésekre, többek között például a TOP forrásaiból, de – mint azt a jelen projekt is mutatja – a határon átnyúló programok is támogatást nyújthatnak ehhez. Fontos megjegyezni – rátérve a helyzetelemzés programterületére – hogy főként Somogy megye fejlesztési koncepciója és stratégiája irányoz elő számos helyi termékkel, azok piacra jutásával kapcsolatos fejlesztést. Zalában is tetten érhető mindez, de jóval csekélyebb mértékben és kevésbé explicit módon. Ezzel együtt elmondható, hogy a releváns térségekben is támogató fejlesztéspolitikai stratégiai környezet azonosítható a RÉL rendszerek fejlesztéséhez.

Agrishort_FUZET.indd 14 2018. 08. 15. 8:26:00

A hazai jó gyakorlatok és ezek tapasztalatai

A Magyarországon már működő rövid élelmiszerláncok kapcsán releváns jó példák és példaértékűvé tették. Amennyiben az egyes, jellemzően több rövid élelmiszerlánc-formát integráló példák kapcsán valóban ki lehet emelni azokat az attribútumokat, melyek adaptációs vizsgálatára megítélésünk szerint azért van szükség, hogy legfőbb jellemzőikre fókuszálva megállapíthatók legyenek azok a sikertényezők és fenntarthatósági kritériumok, melyek ezeket a kezdeményezéseket elismertté, a helyi társadalomban beágyazottá feltételrendszere egy-egy térségben adott, akkor a modell elemeihez akár kézikönyv-jelleggel alkalmazkodhatunk egy-egy új helyi élelmiszerrendszer kialakításának tervezésekor. A jó példák kiválasztása kapcsán arra törekedtünk, hogy olyan kezdeményezéseket mutassunk be, amelyek tevékenységén keresztül átfogó képet kaphatunk a rövid élelmiszerláncok működéséről és rendszeréről.

Házikó

A 2014-ben alapított, Budapesten működő Házikó vállalkozás szigorú minőségbiztosítási rendszer alapján szelektált termelői alapanyagból készít minőségi péksüteményeket, szendvicseket, édességeket, melyeket jellemzően kávézók, szórakozóhelyek, vendéglátó egységek számára értékesítenek környezetbarát kerékpáros kiszállítással. Emellett a kezdetektől fogva catering szolgáltatás keretében rendezvények ellátásának megszervezését is vállalja a szervezet. A kezdeményezés hamar meglehetősen népszerűvé vált a minőségi élelmiszer fogyasztásra fogékony városi, jellemzően értelmiségi réteg körében. A vállalkozás sikerességét bizonyítja, hogy 2016. végén megnyílt a cég által üzemeltett első Farmbistro, ahol már helyben is lehet minőségi alapanyagokból készült, a Házikó műhelyében feldolgozott termékeket fogyasztani. Fél év múltán, 2017. májusában pedig már a második Farmbistro is megnyílt, egy budai bankfiók egyik speciálisan erre a vendéglátási célra kialakított helyiségében.

.A kezdeményezés arra az anomáliára kíván reagálni, hogy bár a minőségi gasztronómia képviselői részéről jelentős igény mutatkozik a termelői termékek iránt, a kapcsolati tőke és a hálózatok hiányában mégsem tudnak megfelelő minőségű termelői termékhez jutni. Termelői oldalról erre az érdeklődésre lenne is igény, azonban e szereplők esetében is hiányzik a piac, a valós kereslet ismerete valamint az ehhez szükséges kapcsolati háló.

A vállalkozást a város-vidék kapcsolatok iránt érdeklődő, vidékfejlesztés iránt elkötelezett, vendéglátói és üzleti szférában szerzett tapasztalatokkal felvértezett Bertényi Gábor és Szalai Mihály, valamint a hozzájuk köthető alapvetően társadalomtudományi irányultságú munkatársi kör indította el. Az alapítók nevéhez számos hazai helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezés fűződik, úgymint a nagymarosi és a balassagyarmati termelői piac, vagy a Szimpla Kert szórakozóhelyen vasárnaponként működő Szimplakerti Háztáji Piac, illetve a szintén e helyszínen létrehozott Szimpla Háztáji Kisbolt.

Képek forrása: haziko.farm/hazikorol

Agrishort_FUZET.indd 15 2018. 08. 15. 8:26:00

A Házikó adalékanyag és tartósítószer-mentes termékei:

» édes és sós sütemények (batyuk, quiche)
» desszertek
» levesek
» saláták
» szendvicsek, melegszendvicsek
» burgerek
» bio préselt ivólevek

A termékek alapanyagát minden esetben a saját minősítési rendszerük alapján szerzik be, csak olyan termelők csatlakozhatnak beszállítóként a kezdeményezéshez, akik a kialakított kritériumrendszernek megfelelnek. A beszállítók kiválasztási kritériumrendszere az alábbiakban foglalható össze:

» Rendszeres ellenőrzés alapján alátámasztott megbízható minőség
» Nem viszonteladók által kínált, saját termék, melynek alapanyagai minden esetben igazolt helyről és gazdaságból származnak
» Transzparens gazdálkodás – a t ermelők minden esetben készek megmutatni gazdaságukat a Házikó vállalkozás valamint vásárlói számára egyaránt
» Családi gazdaságok és kistermelők előnyben részesítése
» Őshonos magyar és Kárpát-medencei tájfajták használata
» Táji adottságokhoz illeszkedő gazdálkodás
» Innováció, társadalmi együttműködési készség, és munkahelyteremtés.[1]

A Házikó kezdeményezés szakmai sikerét jelzi, hogy 2015-ben a 10 leginnovatívabb rövid élelmiszerlánc-modell egyike volt Európában, fenntarthatósági célú tevékenységéért pedig elnyerte a Magyar Telekom Delfin díját, valamint az Európai Bizottság Social Enterprise díját.

Szatyor Közösség és Szatyorbolt

Kép forrása: http://szatyorbolt.hu/

A Szatyorbolt bevásárló közösség laza, kötöttségektől mentes csoportként határozza meg magát, amelynek tagjai véleményükkel, javaslataikkal alakíthatják az áruk kínálatát és visszajelzéseket adhatnak a termékekről a bevásárló közösség szervezőinek, valamint a termelőknek is. A közösséget működtető non-profit alapon működő egyesület 2011-ben alakult meg. A közösség jelmondata „Szezonális élelmiszer – megbízható forrásból". A Budapesten működő közösségen keresztül beszerezhető termékek jelentős része – a kistermelői rendelettől némileg eltérő módon – 50 km-es sugarú körből érkezik, bár egyes terméktípusok esetében érzékelhető, hogy a közösség eltér az alapelvtől, vélhetően a beszerezhetőség nehézségei miatt. A bevásárló közösség működési elvei az alábbiak:

» A termékeket közvetlenül a termelőtől szerzik be – ez lehetőséget ad a termelő gazdálkodási szemléletének megismerésére
» Kizárólag szezonális, idényjellegű zöldségeket és gyümölcsöket árulnak (ezeknek is szabadföldön termesztett változatát)
» Helyi termelőkkel való kapcsolat – a szállítási költségek és a környezeti terhelés minimalizálása érdekében
» Kerékpáros kiszállítás Budapest belső kerületeiben
» Ismeretterjesztő működés – képzések, műhelyek szervezése a vegyszermentes élelmiszer

1 http://haziko.farm/minosegbiztositas/

Agrishort_FUZET.indd 16 2018. 08. 15. 8:26:00

előállítás módozatainak és folyamatának megismerhetősége érdekében.

A Szatyorbolton keresztül a következő módokon lehet vásárolni:

1. Szatyorbolt – Budapest, Gyulai Pál u. 12.

Az üzletben bárki – tehát az is, aki nem tagja a bevásárló közösségnek – friss és tartós élelmiszereket vásárolhat, emellett a környezettudatosság szempontjait figyelembe vevő tisztítószerek, valamint ismeretterjesztő kiadványok is beszerezhetők – így végeredményben a Szatyor közösség rövid ellátási lánc-szervezetnek tekinthető.

2. Webes rendelés

Az interneten történő vásárlás esetén a megrendelt termékek átvehetők a Szatyorbolt átvevőpontjain, melyet a rendelés leadásakor jelölhet meg a vásárló. Összesen 10 ilyen átvevőpont működik a fővárosban. A fővároson kívüli rendeléseket postai úton juttatják el az érintetteknek, azonban házhozszállítás is igényelhető.

Pannon Helyi Termék Klaszter

Kép forrása: pannonproduct.hu

A Pannon Helyi Termék Klasztert a 2007-ben létrejött Pannon Helyi Termék Nonprofit Kft. alapította a Vas megyei Oszkón. A nonprofit szervezet 16 társszervezettel közösen hozta létre (népművészeti egyesületek, falusi turizmus szövetségek, vidékfejlesztési civil szervezetek, önkormányzatok és társulásaik) az együttműködést. A kooperáció megalakítását egy széleskörű partnerségben megalkotott helyzetelemző dokumentum alapozta meg.[2] A klaszter stratégiai célkitűzése a nyugat-magyarországi mezőgazdasági és kézműipari termékek hálózatba szervezése, termékfejlesztése, piacra jutásuk segítése, valamint a piacon megjelenő termékek egységes arculattal történő megjelenítése. A klaszternek ma már több mint 50 tagja van, éppúgy beletartoznak a hagyományos élelmiszert előállító termelők, mint a primőr mezőgazdasági terméket termelők, valamint a kézműves mesterséget folytató hagyományőrzők. A klaszter együttműködési megállapodás aláírásával jött létre, mely rögzíti a kooperáció céljait, feladatait, tartalmazza a tagsági kört, valamint a menedzsment feladatok ellátására vonatkozó szabályokat és a működési alapelveket. A klaszterszervezet tagjai lehetnek termelők, kézművesek, éttermek, szállodák, turisztikai szervezetek is. A tagság számára a következő előnyöket fogalmazza meg az együttműködés:

- „Pannon Helyi Termék" védjegy és logó használati joga (az együttműködési megállapodásban lefektetett kritériumoknak való megfelelés esetén)
- Nagy forgalmú vásárokon való közvetlen termelői megjelenés koordinálása
- Egységes arculatú pavilonok használati joga
- Pályázati források felkutatása, fejlesztési projektekben való részvétel
- Közös arculat, marketing,
- Közös értékesítési lehetőségek, új értékesítési pontok felkutatása
- Helyi termék kóstolók szervezése
- Termék- és csomagolásfejlesztés

Jovánczai Hétpecsétes – Gyulaj

A Jovánczai Hétpecsétes termékmegnevezés mögött a gyulaji Hetedhét Határ Szociális Szövetkezet által üzemeltetett húsfeldolgozót és növénytartósító üzemet találjuk. E szövetkezetnek a helyhatóságon túl fontos szereplője a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, mely aktívan részt vesz a szövetkezeti programok, projektek végrehajtásában. A szövetkezet 2013-ban alakult

2 http://www.pannonproduct.hu/userfiles/file/Adj%20Helyet%20a%20Helyinek%20Elemz%C5%91%20H%C3%A1tt%C3%A9ranyag.pdf

Agrishort_FUZET.indd 17 2018. 08. 15. 8:26:00

Dobos Károlyné, a falu korábbi polgármestere, illetve dr. Németh Nándor területfejlesztési szakértő szakmai irányításával. A szociális szövetkezet működési területét adó Tolna megyében fekvő Gyulaj, adottságait tekintve ugyan rendkívül nagy táji-természeti értékekkel rendelkezik, azonban számos súlyos társadalmi-gazdasági kihívással küzd. Az érdemi jövedelemszerző lehetőségek hiányával, magas munkanélküliségi rátával, a képzettebb lakosság elvándorlásával, ezáltal a kilátástalanságba süppedő motiválatlan, hátrányos helyzetű népesség magas arányával küzdő faluban a szövetkezet működése az alábbi intézkedések segítségével kívánja többletforráshoz juttatni a település népességét:

» Háztáji kertészkedés és a sertéstartás jövedelemtermelő funkciójának visszaállítása
» Kiváló minőségű, hagyományos ízeket megjelenítő, ám mégis innovatív helyi termékek előállítása

Képek forrása: http://hetpecsetes.hu/UZEMEINK_BOLTJAINK-o96

A fenti intézkedések malac kihelyezési, sertéstenyésztési, valamint zöldség- és gyümölcs kihelyezési programokon keresztül történnek, melyek kertészeti és állattenyésztési szakemberek folyamatos felügyeletével, szakmai támogatásával valósulnak meg. Az önkormányzat sertéstelepén, valamint helyi és környékbeli háztáji gazdaságokban nevelt sertéseket a 2015 áprilisában megnyitott húsfeldolgozóban dolgozzák fel a szövetkezeti munkások. A hasonló gazdasági formában megtermelt zöldség- és gyümölcsterményeket, az ugyanezen év nyarán megnyitott növénytartósító kisüzemben kezelik.[3]

A húsfeldolgozóból kikerülő tőkehús, illetve füstöltáru térfogatnövelőktől és antibiotikumoktól mentes kiváló minőségű termék. A Jovánczai Hétpecsétes boltjaiban a növénytartósító üzemből kikerülő – jellemzően a helyi közfoglalkoztatási programban előállított terményeket hasznosító – savanyúságokat, lekvárokat, befőtteket, zöldségkrémeket is megtalálhatjuk. Fontos megemlíteni mindezek mellett, hogy mindkét üzem termékei ellátják a Gyulaji Önkormányzat által üzemeltetett 220 adagos konyhát, sőt, egyes termékeket más települések közkonyháira, illetve éttermekbe is eljuttat a szövetkezet. Követve a jelenkor technikai elvárásait a szövetkezet által üzemeltetett honlapon internetes vásárlásra is lehetőség van, amely során a megrendelt terméket a szociális szövetkezet járművei szállítják ki a megadott címre.

A már működő hazai RÉL kezdeményezéseket vizsgálva az alábbi következtetésekre juthatunk. Példásan, fenntarthatóan, valós társadalmi hatásokat generáló módon működő együttműködések jellemzően az alábbi kritériumok megléte mellett jöhetnek létre:

» Szakértelem, szakértői bázis
» Termék-előállítók érdekeltté tétele
» Helyi szükségletekre és igényekre reagáló egyedi rendszer létrehozása
» Marketing tevékenység, aktív kommunikáció

3 http://hetpecsetes.hu/UZEMEINK_ES_BOLTJAINK-o96

Agrishort_FUZET.indd 18 2018. 08. 15. 8:26:00

» Elkötelezett vezető, „helyi hős” megléte
» Diverzifikált értékesítés, tevékenységi kör
» Partnerség, konszenzus, érdekközösség

A jó gyakorlatok vizsgálata során kirajzolódik, hogyha a helyi társadalmi szükségletekre és beágyazottságokra érzékenyen alakítanak ki egy rendszert, azt megfelelő partnerségi háló és érdemi szakértői bázis veszi körül melynek jó, ha van karizmatikus vezetője, valamint szakmailag is hiteles marketingtevékenységet folytat, akkor nem a rövid élelmiszerlánc rendszer konkrét formája ad kulcsot a sikerhez.

Somogy és Zala megye fontosabb agrárgazdasági jellemzői

A fenti, megyei stratégiai környezet RÉL rendszerek fejlesztését támogató megállapításokhoz további adalékot nyújt, ha megvizsgáljuk a két megye agrárgazdasági statisztikáit. Somogy és Zala megye számos agrárgazdasági mutató tekintetében éllovas a Dunántúl NUTS-1 nagyrégióban. Ilyen például a mezőgazdasági tevékenységet végző gazdasági egységek száma, a gyümölcsösök területe és aránya a földhasználatban, vagy az ezer főre jutó őstermelők aránya mutató is. Az ágazat viszonylagos diverzifikáltsága a helyi termelői együttműködések létrehozása tekintetében pozitív tényezőként azonosítható. A kooperációk gyökerei és működésük a statisztikákban is nyommal követhetők. A helyben meglévő és térben egyes helyeken koncentrálódó termelői réteg, valamint a funkcionális központi, és kiemelt turisztikai szerepkörrel bíró – pl. Balaton Kiemelt Üdülőkörzet – települések által megtestesített potenciális kereslet az előállított termékekhez szükséges mértékű felvevőpiacot is jelenthet. A két megye hagyományosan apró-falvas településhálózatú, ami a vidéki gazdaság súlyát erősíti, főként akkor, ha hozzátesszük, hogy mindkét megye kiterjedt belső- és külső perifériával rendelkezik, az itteni települések a munkaerő-piaci súlypontoktól, szolgáltatási központoktól távol esnek. Így számos lokalitáson a mezőgazdaság, az önfoglalkoztatás és ennek keretében a helyi termékek előállítása jelenthet érdemi jövedelemszerző tevékenységet.

Ezer főre jutó regisztrált őstermelők száma Somogy és Zala megyében:

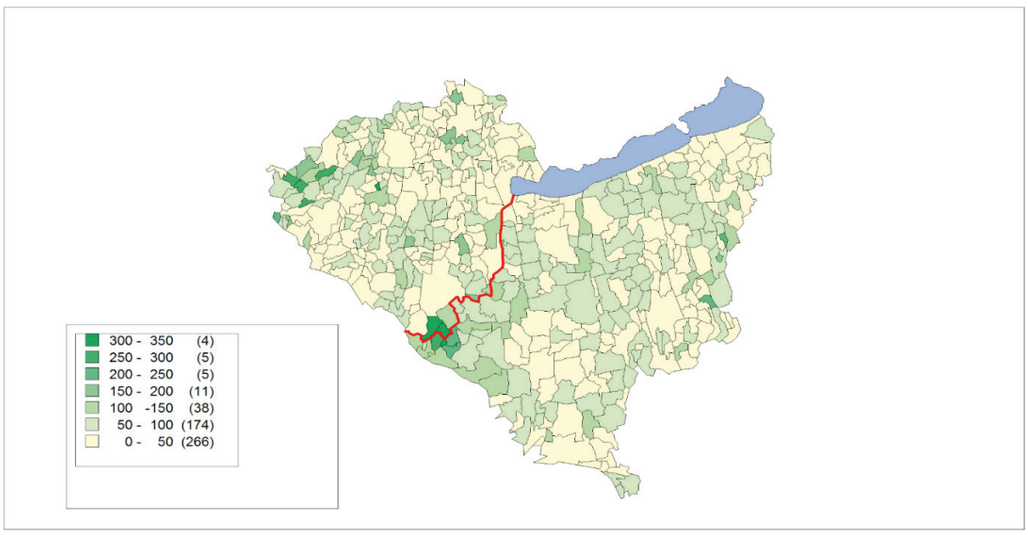

Adatok forrása: KSH 2015

Agrishort_FUZET.indd 19 2018. 08. 15. 8:26:00

A termelők és a gasztronómiai szereplők jellemzői a programterületen

A somogyi és zalai programterületen végzett, 70 fő megkérdezésével történt termelői célcsoport vizsgálatban a terepi kérdőívezés során megkérdezettek közel harmada felsőfokú végzettséggel rendelkezik, összességében azonban a középfokú végzettségűek uralják a mintát. A válaszadók jellemzően őstermelők és/vagy kistermelők, ez a két kategória – ahogy az a jogszabályi kereteket taglaló fejezetben bemutatásra került – átfedéseket takar. A mintában szereplő termelők által művelt földterület átlagosan 22 hektár, de leggyakrabban a 2 hektáros területet említették, tehát a vizsgált minta jellemzően klasszikus kisgazdaságokat takar. A termékprofil domináns tényezője a zöldség és gyümölcs. A legkeresettebb, legnépszerűbb termékek körét egy-egy termelő esetében nyilvánvalóan befolyásolja a termékprofil, annak ellenére, hogy többrétegű rangsorolásos választ kértünk a termelőktől, minden rangsorban abszolút többséget alkot a zöldség és gyümölcs, ezek különböző készítményeiből előállított termékek, a méz a szőlő és a bor. Eredményeink szerint a szezonalitás hatásai okoznak némi problémát a piaci értékesítésben, de ez a válaszok alapján közel sem jelent megoldhatatlan nehézségeket, annál is inkább, mivel a termelők közel kétharmadának van egész évben előállítható terméke is. A termelők mintegy háromnegyede úgy gondolja, megvan az az esélye, hogy terméke keresett legyen akár a csúcsgasztronómiai igényű vendéglátásban is, más kérdés, hogy valóban rendelkezik-e ilyen speciális csúcsgasztronómiai termékkel.

A termelők számára nagyon fontos érték a hagyományőrzés, hogy termékeik tükrözzék a tájegységük jellemzőit. A termékértékesítés legjellemzőbb módozata a háznál, telephelyen történő eladás, a termelői piacon való értékesítés, illetve a vevőkörhöz való kiszállítás. Az értékesítés földrajzi spektruma zömében átfedi a vizsgálati térséget, de ennél hálózatszerűen lényegesen nagyobb, akár országhatárokat is átszelő. Fontos megjegyezni, hogy a termelői kapacitások területén jelentős szabad vegyértékeket azonosítottunk a vizsgált gazdaságok esetén, tehát a működő gazdaságok jelentős része is képes lenne további termékek piacra juttatására. A termékek reklámcélú megjelenései igen mérsékeltek, a válaszadók közel kétharmada egyáltalán nem fordít időt és figyelmet a reklámozásra. A minden évben rendszeresen folytatott promóciós tevékenység csak minden tízedik termelőre bizonyult igaz megállapításnak.

Megállapításaink szerint a termékértékesítésben szerepet játszó legfontosabb tényezők a bizalom, a vásárlóval való személyes kapcsolat, a működés kiszámíthatósága, valamint a termék előállítás módja és körülményei. A kérdőív felvételének idején csak minden harmadik termelő értékesítette a termékét a vendéglátásban, ez legjellemzőbb módon egy, vagy több hagyományos étterem, csárda, de számottevő ezek között a gasztroturisztikai kiadványokban is minősített kiváló étterem. A vendéglátóhelyekkel való partnerkapcsolatokat a bizalom, a kiszámíthatóság, a minőségre törekvés, a személyes kapcsolatok, valamint az árképzés uralják, ezekhez képest akár a földrajzi távolság, a gazdasági átláthatóság, a hírérték, vagy a szezonalitás is kisebb jelentőségű. A termelők többsége nem tagja semmilyen termelői együttműködésnek, vagy, hálózatnak, habár a működő szervezeti, kapcsolati network érdekes hálózatosodási viszonyokba enged betekintést. A helyi termék előállítók leggyakrabban a településükön illetékes falugazdásszal ápolnak szoros szakmai kapcsolatot. A termelők alapvetően nyitottak a helyi együttműködésekben való részvételre, az ettől való teljes elzárkózás a minta alapján legfeljebb minden kilencedik termelőre becsülhető. A termelők kétharmada határozott igennel válaszolt arra a kérdésre, amely a rövid ellátási lánc, vagy rövid élelmiszerlánc fogalmak jelentésének ismeretére irányult, harmaduk viszont nem találkozott még ezzel a fogalommal.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Somogy és Zala megyei területén működő vendéglátó célcsoport vizsgálata alapvetően – néhány általános működési jellemző mellett – a termelői alapanyagok és termékek felhasználására irányult. A vizsgált vendéglátóhelyek többsége nem egész

Agrishort_FUZET.indd 20 2018. 08. 15. 8:26:00

éves nyitva tartású, csak a nyári idegenforgalmi főszezon három hónapjában működik valamennyi. A vendéglátók elsöprő többsége fontosnak nevezte a helyi, regionális termékek éttermi kultúrában való felhasználását. Legjellemzőbb módon az adott tájegység ízvilág-kínálatának természetességében látják álláspontjuk magyarázatát, lokálpatriótának nevezik magukat, ez vezeti gasztro-filozófiai meggondolásaikat, de kiemelten fontos jellemző az indoklásban az együttműködés és a partnerség, a hagyományőrzés és a tradíciók követése. A vendéglátók kétharmada szerepeltet az étlapon helyi termelőktől származó alapanyagból készült ételeket. A helyi termelőktől beszerzett leggyakoribb árucikkek a bor, zöldség és gyümölcs, pékáruk, sajtok, húsáruk, savanyúságok. A vendéglátóhelyek legfontosabb eszmei célkitűzése, mintegy küldetése a minőségre törekvés, a vendégek felé a vendégszeretet közvetítése, a barátságos környezet és ezek nyomán a vendégek elégedettsége.

A helyi termelőkkel való üzleti kapcsolatok száma a vendéglátók több mint kétharmada esetében tíznél nem több, legjellemzőbb az egy és öt közötti. A vendéglátók több mint fele termel saját maga számára is felhasználható konyhai nyersanyagot, de ez inkább csak egy plusz hozzáadott érték, nem fedezi az üzemeléshez szükséges mennyiségeket.

A helyi termelőktől beszerzett alapanyagok távolságának vizsgálata az adott vendéglátóhelytől figyelemreméltó összefüggéseket tárt fel. A helyi termék fogalmi definícióját sok esetben az előállítás helyétől számított 40 km-es sugarú körre vetítve ábrázolják, és ezt alkalmaztuk a kérdések szintjén mi is a vizsgálatunkban. Azonban a vizsgált mintában felhasznált termékek többsége legjellemzőbb módon nem 40, hanem 50 km sugarú körön belülről érkezik, de ez az érték igen nagy szórást mutat, bőven találunk településeket, vagy tájegységeket a felhasználás helyétől számítva akár több száz kilométer távolságban is. A termelőkkel való együttműködés kialakításának legfontosabb szempontjai a megbízható termékminőség és mennyiség, ugyanakkor az, ha a termelő földrajzi értelemben közel helyezkedik el a felhasználás helyéhez, nagy előny, de nem jelent kizárólagosságot. A legtöbb vendéglátónak van minőségbiztosítási gyakorlata a helyi termelőkkel való együttműködés kapcsán, ez többnyire próbavásárlás, termékminta kérés, kóstolás útján alakul ki.

Az, hogy milyen akadályai lehetnek a helyi termelők által előállított termékek éttermi-vendéglátóipari felhasználásának, nagyon sokirányú megközelítést követel. Hangsúlyos szerepet játszik az ingadozó termékmennyiség, a logisztikai, szállítmányozási kapacitás, de említésre került a jogszabályi környezet, a kapcsolati háló hiányosságai, vagy a szezonalitás. Kevésbé gyakori akadály az ingadozó termékminőség, az élelmiszerbiztonság, az együttműködési készség hiánya, a nem bizonyítható termékeredet, vagyis a vásárlói bizalmatlanság. Az éttermek borlapjain szereplő tételek legjellemzőbb módon a Balaton borrégió termékei, vagyis klasszikus értelemben helyi terméknek minősíthetők, de Magyarország mind a 22 törvény által elismert borvidékének termékei megtalálhatók a borlapon, sőt, több esetben külföldi, olasz, francia, spanyol, portugál, vagy egészen egzotikus, chilei és új-zélandi borok is fellelhetők a kínálatban. A borlapon szereplő szőlőfajták között vezető helyet kapott a Balaton borrégió egyik legelterjedtebb és legkedveltebb fehérborszőlő fajtája, az olaszrizling, ezt két kékszőlő, a merlot és a cabernet sauvignon követi, negyedik és az ötödik ismét fehérborszőlő, a chardonnay és az Irsai Olivér.

Aktualitásánál fogva nagyon fontosnak tűnt, hogy rákérdezzünk a vendéglátóknál a balatoni hal minőségi megítélésére a más vizekből származó halakhoz képest. A Balatonnál évek óta halászati tilalom van érvényben, amit azóta kiterjesztettek Magyarország összes élővízére, illetve az is tény, hogy a horgászok által kifogott példányok nem kerülhetnek (legális) kereskedelmi forgalomba. A válaszok alapján a balatoni halak preferáltsága nagyon magas a más vizekből származó halakkal szemben, meghaladja az összes válaszoló háromnegyedét, ezzel együtt az a vendéglátó, aki preferálja a balatoni halat a Balatonnál, egészen biztosan szerepeltetné is az étlapon, ha lenne rá legális módja. A vendéglátók nagy többsé-

Agrishort_FUZET.indd 21 2018. 08. 15. 8:26:00

ge jelezte számunkra, hogy hallotta már a rövid ellátási, vagy rövid élelmiszerlánc fogalmát, ismeri annak jelentését, ezzel összhangban igen nagy arányban vennének részt egy helyi termék értékesítését elősegítő együttműködésben.

Balatoni Gazdapiac - projektterv az AgriShort keretében megvalósítandó rövid élelmiszerlánc csoport és helyi termék hálózat megvalósításához

Problémafelvetés

A Balaton déli partján számos hagyományos és termelői piac működik, azonban színvonaluk, a megvásárolható termékek köre és ezek minősége meglehetősen változó. Emellett jellemzően egyik piac kapcsán sem azonosítható a déli parton érdemi turisztikai potenciál, holott ez az északi part piachelyszínein, a változó minőségű termékkör ellenére elsősorban Káptalantótiban, Tihanyban adott (de említhetnénk a gyenesdiási vagy a hévízi piacot is). Az elmúlt évek termelői piac fejlesztési pályázatainak is köszönhetően a déli parton számos településen jöttek létre kihasználatlan, alulhasznosított települési infrastruktúra-elemek (pl. Ságvár, Kőröshegy, Balatonszárszó, Balatonföldvár, Balatonboglár), melyek amellett, hogy kézzel fogható mementói az uniós forráselosztás koordinálatlanságának, változó és gyakran ellenőrizetlen termékkörükkel, minőségi kritériumok szerint nem megválogatott termékeikkel a balatoni termelői termékek presztízsét, a közösségi értékesítési formák potenciáljait, nimbuszát is rombolják.

Emellett a kérdéses eredményességgel működő déli parti termelői piacok nyitva tartása jellemzően nem összehangolt, számos esetben azért csekély a termelői és vásárlói érdeklődés egy-egy piac iránt, mert éppen az adott napon több piac is üzemel. Az AgriShort keretében elkészített helyzetelemzés eredményei is igazolták, hogy a Balaton déli partján a termelői termékek keresleti és a kínálati oldala csak részben fed át. A termelői termékek értékesítési csatornái sok esetben bővítésre szorulnak, és ez az igény dokumentálhatóan a keresleti oldalról is megjelenik.

Mindemellett meg kell jegyezni, hogy a kínálati oldal a Balaton déli partján is jelentős fejlődésen ment keresztül, sok esetben gazdagodott, azonban az értékesítési csatornák bővülését is generáló termelői érdekérvényesítés és az ennek gyökerét jelentő partneri együttműködés még alacsony fokú. Annak ellenére is, hogy Somogy megyében pozitív példaként említhető a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara segítségével szervezett „Helyi Termék Nap" vagy „Gasztrotali" rendezvény. E már meglévő kezdeményezések tapasztalatai, kialakult hálózatai jó alapot biztosíthatnak egy összehangolt közösségi, turisztikai, és gasztronómiai igényeket is ellátó multifunkcionális élelmiszerellátó tér fejlesztésére. E problémakör számára kíván megoldást nyújtani a „Balatoni Gazdapiac" kezdeményezés.

A projekt jelenlegi fázisaiban feltárásra került a térségben meglévő szakértői, intézményi és termelői hálózat, valamint ezek szándékai, érdekei és célkitűzései is. Világossá vált az, hogy a termelői érdekek, a termékek minőségbiztosítása, a termékek piacra jutásának hatékonysága, promóciója és marketingje jelenleg nem megfelelő. Mindezek javításához azonban a termelők és az őket segítő intézmények, javarészt forrás- és kapacitáshiány miatt csak csekély mértékben tudnak – minden igyekezet és elkötelezettség ellenére – hozzájárulni. Ezért a „Balatoni Gazdapiac' partnerségi, közösségi alapon kívánja ezekre a kihívásokra megtalálni a választ, szabályozott és minőségbiztosított termelői együttműködést, eredményesen működő szakértői hátteret megteremtve a helyi termék értékesítés szereplői számára.

Agrishort_FUZET.indd 22 2018. 08. 15. 8:26:01

A „BALATONI GAZDAPIAC” célja

Olyan, közösségi alapokon, széleskörű szakmai összefogáson alapuló, kezdetben Dél-balatoni termelői piac-hálózat, és hosszútávon többcsatornás közösségi értékesítési rendszer kialakítása, amely a magas minőségű termelői élelmiszertermékek számára kíván teret biztosítani. E termékek egyrészt kielégítik a térségben prosperáló magas minőségű gasztronómia igényeit a termelői termékek egy helyben, egy közösségi márkanév alatt, de az egyedi termelői arculat megőrzése mellett történő széleskörű megjelenítésével, másrészt, megjelenésük kreatív módja miatt turisztikai vonzerőként is funkcionálnak az érintett településeken.

A „Balatoni Gazdapiac” munkaterv első lépésként a hagyományos piaci rendezvények megszervezését, lebonyolítását és promócióját célozza azokon a településeken, ahol a turizmus és az infrastrukturális alapok biztosítottak. Hosszútávon azonban nem csupán piacszervezési, -összehangolási funkciót látna el, amelynek oka, hogy azonosítható olyan termelői igény, mely kiemelten az online értékesítés közösségi lehetőségeinek megteremtését, valamint a későbbiekben egy agrologisztikai központ („food-hub”) létrehozását tartja kívánatosnak. Éppen emiatt a koncepció úgy épül fel, hogy a piaci rendezvények szervezésével párhuzamosan a fentiekhez szükséges feltételeket is meg kívánja alapozni. E széles spektrumot átfedő tevékenységkörhöz, a közösségi értékesítés működtetéséhez ugyanakkor vélhetően egy önálló termelői csoport létrehozása szükséges, amely szintén célja a jelen projektnek.

Az alábbi koncepció a „Balatoni Gazdapiac” márkanév alatt futó termelői piacokra, valamint a termelői együttműködés létrehozására fókuszál.

Agrishort_FUZET.indd 23 2018. 08. 15. 8:26:01

A „Balatoni Gazdapiac” termelői piacok sajátosságai

- Az önkormányzatok által fenntartott termelői piacok megújulása, újjászervezése az önkormányzatok együttműködése révén jön létre. Minden egyes piac segítséget kap ahhoz, hogy a piacszervezője az igényeknek megfelelő termelői piacot tudjon létrehozni, a termelőket, kézműveseket meg tudja keresni, szólítani.
- A programban részt vevő települések piacain különböző napokon kerül megrendezésre, a programütközés elkerülésére, azonban a termelői termékek előállíthatóságát, tárolhatóságát, prezentálhatóságát figyelembe véve.
- A turisztikai főszezonban nagyobb intenzitással működik, annak érdekében, hogy a turisták által támasztott megnövekedett keresletet is kielégítse, a termelői bevételeket maximalizálja, a Balaton-térség turisztikai attrakciós kínálatát bővítse.
- A tavaszi és őszi szezonokban is működnek Gazdapiacok, egyrészt a termelők bevételeinek kiegyenlítettségére törekedve, másrészt az attrakciós kínálat fenntartása érdekében. Egy-egy nagyobb érdeklődésre számot tartó más rendezvényhez kapcsoltan is megrendezésre kerülhetnek a piacok (pl. Nyitott Balaton, valamely tematikusan kapcsolható fesztivál).
- Csak a program kialakítása során megalkotott minőségbiztosítási elvárásoknak megfelelő termelők vehetnek részt a Gazdapiacokon. A gazdák megfelelőségének vizsgálatát a projekt keretében létrejövő „helyi termék hálózat/rövid élelmiszerlánc csoport” végzi. A minőségbiztosítási kritériumrendszer a későbbiekben is alkalmazásra kerül.
- A Gazdapiac saját, egyedi arculatot, márkát teremt a termelők és piacok számára: A kijelölt piacnapokon a programban részt vevő termelők egységes megjelenéssel

Agrishort_FUZET.indd 24 2018. 08. 15. 8:26:02

(pl. tájékoztató molinókkal, standokkal, csomagolóanyagokkal) vesznek részt a rendezvényeken.

» Attraktív programkínálatot jelenít meg: A magas minőségű helyi termékek népszerűsítése érdekében a turisztikai főszezon idején, de azon kívül is, meghatározott alkalmanként helybeli séfek készítenek kóstolókat a szezonális termelői termékekből a piachelyszíneken (hasonló példákat ismerünk a Baszkföldről is). Emellett termékbemutatók, és kapcsolódó kisebb léptékű kulturális rendezvények is helyet kaphatnak a piacnapokon, de ezt minden esetben a piacszervezővel szükséges egyeztetni.
» A Gazdapiacok – legalábbis a déli parton – más értékajánlattal bírnak, mint a jelenleg népszerűnek számító, nagy forgalmat bonyolító piacok az északi parton. Célközönségként elsősorban a családok határozhatók meg a déli parton működő gazdapiacok tekintetében, hiszen összességében a déli part turisztikai kínálata is elsősorban e körre koncentrál.
» A gazdapiacok egyéb élelmiszerkeresleti csatornák kielégítésére is szolgál, kifejezett cél a minőségi gasztronómia beszerzési csatornáinak bővítése, valamint a gasztronómiai szemléletformálás.
» Közösségteremtő, családi programot nyújtó funkciója is van, a piactér közösségi térként, találkozóhelyként funkcionál. Fontos, hogy olyan árusok és szolgáltatások is helyet kapjanak, ahol a vásárlók ételt-italt tudnak fogyasztani, le tudnak ülni, hosszabb időt tudnak eltölteni, a vásárlás alatt a gyerekek el tudják foglalni magukat.
» Kiemelt jelentőséggel bír a piacok megfelelő marketingje és a hatékony kommunikációs csatornák alkalmazása. Az ebből következő vásárlói érdeklődés nagymértékben növelheti a termelők részvételi hajlandóságát, a közösségi tér-funkciók megerősödését. A sikeres marketing egyik kulcsa lehet, ha sikerül már meglévő, megfelelően magas reputációval rendelkező, tematikusan és célközönségét tekintve illeszkedő rendezvényhez kapcsolni gazdapiacokat.
» A „Balatoni Gazdapiac" égisze alatt szervezett termelői piacok a későbbiekben létrehozandó online rendszer és az agrologisztikai központ (online termékértékesítés) reprezentációs feladatait is ellátják.

A projekt megvalósításának lépései

Rövid távon megvalósítandó projektelemek

1. Munkacsoport megalakítása

E munkacsoport alkotja meg a Gazdapiacokhoz kapcsolódó termelői és infrastrukturális kritériumrendszereket, alkotja meg és fogadja el az arculati elemeket, javasol a programba bevonandó termelőket.

A munkacsoport javasolt tagjai:

» Nemzeti Agrárgazdasági Kamara
» Termelők képviselői
» Balatoni Kör
» Balatoni Regionális TDM Szövetség
» Balatoni Szövetség
» Balatoni Integrációs Közhasznú NKft.

A munkacsoport munkáját Kujáni Katalin RÉL szakértő segíti.

A munkacsoport 2018. májusától 2018. augusztusig látja el a fenti feladatokat, mely a „Balatoni Gazdapiac" hálózat megalapozását célozza. A munkacsoport az AgriShort projekt 2018. augusztus 31-i zárásakor egy együttműködési megállapodás aláírásával „Dél-Balatoni Helyi Termék Hálózattá" alakul, ezt követően fél éves rendszerességgel ülésezik. A hálózat maga választja ki

Agrishort_FUZET.indd 25 2018. 08. 15. 8:26:02

tagjai közül a piacszervezőket.

A munkacsoport – illetve később a Dél-Balatoni Helyi Termék Hálózat – ajánlásokat és kritériumokat fogalmaz meg a programba bevonandó termelőkre vonatkozóan, amelyet a RÉL csoport számára előterjeszthet. A Hálózat tagjai (pl. NAK Somogy, Balatoni Integrációs Kft.) alapvetően menedzsment és szaktanácsadói feladatokat láthatnak el a későbbiekben a RÉL csoport életében.

2. Termelői RÉL csoport létrehozása

Mivel a térségben ilyen jellegű rövid élelmiszerlánc kezdeményezések eddig csak kisebb mértékben alakultak ki, mindenképpen szükséges valamilyen szervezeti formát újonnan kialakítani a rövid élelmiszerlánc együttműködésnek. Ennek a partnerségnek a termelői és hálózati bázisát a somogyi Helyi Termék Nap és Gasztrotali adhatja. A rövid élelmiszerlánc közösség működtetéséhez az eddigi tapasztalatok és vélemények mérlegelése alapján egy termelői csoport létrehozása lehet szükséges, amely egyrészt érvényesíti a termelői érdekeket és a RÉL közösségben megalkotott szabályrendszert, másrészt részt vesz a piacszervezésben, a termékmenedzsmentben. E termelői csoportnak meg kell határoznia saját működési szabályait, céljait és tevékenységeit, amelynek kialakításában, valamint a csoport működésének általános szakmai segítésében aktívan részt vesz az AgriShort munkacsoportból megalakuló Dél-Balatoni Helyi Termék Hálózat.

3. A termelői csoport által kialakítandó termelői kritériumrendszer javasolt szempontjai

- Csak a saját gazdaságában előállított termékeket árusítja a piacon, erre az együttműködési megállapodás aláírásával kötelezettséget vállal
- Magas termékminőség mind az előállítás, tárolás, csomagolás és a beltartalmi értékek tekintetében
- Vásárlók számára igény esetén bemutatható, rendezett gazdaság
- Jó kommunikációs készség (idegennyelv-tudás előny)
- Ápolt megjelenés
- Hosszú távon az online értékesítés kialakítása érdekében internetes jelenlét és kompetenciák
- Termelői ajánlás: Adott termelő ajánlhat másik termelőt, azonban felelősséget, garanciát is kell vállalnia érte: ha a javasolt termelő azonban valamely kritériumot nem teljesíti, vagy tudatosan áthágja, akkor az érte felelősséget vállaló termelő is kiesik a RÉL együttműködésből.

A RÉL közösség képviselői személyes látogatást tesznek a gazdapiac hálózatba jelölt termelő gazdaságában, és a fenti kritériumok alapján mérlegelik a hálózatba történő beléptetés lehetőségét. A helyszíni értékelés egy a munkacsoport által elfogadott értékelőlap segítségével zajlik le. Amennyiben a termelő él a RÉL együttműködésbe történő belépés lehetőségével, aláírja a munkacsoport által elfogadott együttműködési megállapodást és kötelezettséget vállal az abban foglaltak betartására.

4. A programba bevonandó, munkacsoport tagjai által javasolt termelői piacok:

- Balatonfenyves; Majorka
- Balatonmáriafürdő Kincsesfalu
- Szántódpuszta

Mindezek mellett fontos ezeken kívül azokkal a jellemzően parti településekkel, önkormányzatokkal felvenni a kapcsolatot, ahol már kialakított piachelyszínek vannak, azonban kihasználtságuk alacsony. A piacok bevonása során mindenképpen figyelembe kell venni, hogy a helyszín a

Agrishort_FUZET.indd 26 2018. 08. 15. 8:26:02

közlekedési, forgalmi, népességi, szolgáltatási súlypontok közelében helyezkedjen el. Ez fontos különösen a főszezonon kívül működtetett termelői piacok esetén.

A bevont piacok tekintetében az alábbi infrastrukturális alapfeltételeknek feltétlenül adottnak kell lenni:

» Parkolási lehetőségek biztosítása
» Megfelelő mennyiségű és minőségű mosdó, vizesblokk
» Megfelelő járófelület
» Előnyt jelent az árnyékolt terület

Középtávon megvalósítandó projektelemek (az AgriShort projekt lezárását követően, 2018 végéig):

1. Piachelyszínek azonosítása

A „Balatoni Gazdapiacok" csak az adott piachelyszínek gazdáival történő egyeztetések nyomán jöhetnek létre. Javasolt ezért a potenciális települési önkormányzatok felkeresése, főként a helyi TDM szervezeten keresztül. A tervezett piachelyszínek képviselőitől javasolt csatlakozási szándéknyilatkozatot kérni. Olyan piachelyszínek jöhetnek szóba a kiválasztás során melyek magas minőségű épített és természeti környezetben helyezkednek el – akár úgy, hogy a terület önmagában rendelkezik vonzerő-potenciállal -, érdemi vásárlóerőt magában hordozó központi funkciójú településen találhatók vagy jelentős átmenő forgalom közelében fekszenek. Jellemzően e feltételek teljesülése esetén lehet képes önálló attrakcióvá válni egy piachelyszín. Feltétlenül előny, ha egy település életébe valamilyen formában már beépült a közösségi vásárlás, árucsere gyakorlata, valamint a településen megvan az a helyi társadalmi bázis, amely a turisztikai főszezonon kívül is képes eltartani, érdemi vásárlóerőt megtestesíteni a Gazdapiacon résztvevő termelők számára. Kiemelt cél, hogy legalább részben a főszezonon kívül is fenntarthatóak legyenek a gazdapiacok. Egyéb feltételek: parkolási lehetőség, kézmosó és mosdó használata, áramfelvételi lehetőség.

2. Termelői kör bővítése

A projekt hosszú távú fenntarthatósága érdekében feltétlenül szükséges a projekt első szakaszában kialakított termelői kör bővítése. E feladat magára a RÉL csoportra, valamint a kialakított helyi termék hálózatra hárul. A hálózat illetve a RÉL csoport által kialakított kritériumrendszer következetes használata alapfeltétel. A bővítésnek – remélhetően – önmagában mozgatórugója lehet, ha a termelők számára biztosított előnyöket a már csatlakozott termelők is garantálják. A RÉL csoporttagok toborzásához szükséges 1 fő munkatárs alkalmazása, aki képes felvenni a kapcsolatot a termelőkkel, elfogadják őt, és a termelők igényeit, kéréseit le tudja fordítani az önkormányzatok, vevők számára. Fontos feladat azoknak a gazdáknak és később kézműveseknek a megtalálása, akik még esetleg potenciálisan nem alkalmasak a csatlakozásra, de fejlesztésükkel, képzésükkel elérhetik ezt a szintet.

3. Kiegészítő programkínálat tervezése

A Balatoni Gazdapiac Hálózat csak úgy lehet sikeres, ha a garantáltan magas minőségű termelői termékkínálat mellett a vásárlók olyan kiegészítő programokkal találkozhatnak a piacon, amelyek a vásárlást valamilyen plusz hozzáadott élménnyel, értékkel gazdagítják. Különösen a családok, gyermekek érdeklődését kiváltó programok szervezése javasolt, mivel a Dél-balatoni piachálózat célközönsége elsősorban családosok köre lehet. Fontos, hogy a piacon emellett más alapszolgáltatások is elérhetők legyenek. A projekt egyik fontos sikertényezője, hogy agora hangulatú piacok jöjjenek létre. Az önkormányzatok együttműködése esetén a piaci programkínálat összekapcsolható az éves programtevékenységgel, emellett a közelben találkozó szolgáltató vállalkozók is bevonhatók az együttműködésbe pl.: Kőröshegyi Madárpark, Levendulás

Agrishort_FUZET.indd 27 2018. 08. 15. 8:26:02

4. Helyi termék hálózat működtetése (HTH)

Az AgriShort projekt végeztével a Dél-Balatoni Helyi Termék Hálózat megkezdi működését, az AgriShort keretében létrejött munkacsoport-tagokkal. A helyi termék hálózat a szakmai felügyeletet biztosítja a RÉL csoport működéséhez, valamint javaslatokat fogalmaz meg a Gazdapiacokkal kapcsolatban. A helyi termék hálózat legalább évente kétszer ülésezik.

5. Termelői RÉL csoport működtetése

A „Balatoni Gazdapiac" RÉL csoport elsősorban azokat a termelőket tömöríti, akik vállalják, hogy betartják a RÉL csoportban előírt kritériumrendszert, részt vesznek a „Balatoni Gazdapiac" rendezvényeken, annak arculati elemeit aktívan használják. A RÉL csoport tagjai lehetnek a HTH azon tagjai, akik operatív feladatokat vállalnak a piacok szervezésében, termelők felkutatásában, programba történő integrációjában.

6. Termelői kör és piachelyszínek értékelése

Évente egyszer megválasztásra kerül az „év termelője" és az „év piachelyszíne". A szavazás a piacon résztvevő vásárlók részvételével történik, eredménye valamely térségi fórumon kerül bejelentésre (pl. NAK rendezvény, BFT rendezvény), valamint helyi és regionális sajtóban egyaránt közlésre kerül.

7. További értékesítési csatornák kialakítása

A termelők számára kiemelt jelentőségűnek látszik egy minél hatékonyabb online értékesítési rendszer kialakítása, valamint egy agrologisztikai központ/food-hub jellegű termelői termékeket árusító „lerakat" létrehozása. A termelői csoport a helyi termék hálózattal karöltve dolgozik ezen projektelemek megalkotásán, valamint ezek létrehozásához és működtetéséhez forrásokat keres.

8. Források bevonása

A projekt egészére nézve kulcsfontosságú tényező, hogy sikerül-e a RÉL csoport működtetéséhez, a piacok megszervezéséhez, valamint a további projektelemek kialakításához forrásokat találni. Ebben a RÉL csoportot alapvetően a helyi termék hálózat segíti, pályázatfigyelés, pályázatírás, koordináció, rendezvényszervezési feladatok ellátásával.

9. Képzési napok szervezése

A helyi termék hálózat saját tagjai valamint a RÉL csoport tagjai számára igény szerint felmerülő képzéseket szerveznek.

A projekt sikertényezői

A „Balatoni Gazdapiac" koncepciója csak akkor lehet eredményes, ha a Balaton térségében működő stakeholderek mindegyike azonosulni képes vele, gazdasági, intézményi és közösségi érdekeivel egyezőnek tartja, valamint a koncepció által meghatározott keretek között képes alakítani a projektmegvalósítást. Emiatt tartjuk szükségesnek egyrészt munkacsoport felállítását, ahol az érintett szereplők tematizált közösségi tervezés jelleggel készíthetik elő a projekt megvalósítását. Ugyanakkor a munkacsoport felállítása után szükséges egy termelői csoport felállítása, akik a későbbi RÉL közösség magját alkothatják, akik a termelői érdekeket és szándékokat képviselik és a termék-előállítás letéteményesei.

Különösen a projekt kezdeti szakaszában szükséges a stakeholderekkel megértetni a projektből származó, őket érintő előnyöket. Például:

» Balatoni Kör: A térségi gasztroturisztikai aspirációk egyik fontos lába lehet, ha eredmé-

Agrishort_FUZET.indd 28 2018. 08. 15. 8:26:02

nyes kommunikációs és marketing háttérrel, hatékony és informatív arculati elemekkel rendelkező termelői piachálózat jön létre (lásd például Baszkföld[4]). A biztosítottan magas minőségű árut kínáló, attraktív piacok a Balaton déli partjának gasztronómiai reputációját erősítik, a turisztikai szegmens attrakciós kínálatát bővítik, valamint a nemzetközileg is elismert gasztronómiai régiókhoz hasonló akciók, rendezvények és ellátási láncok honosodhatnak meg.

» Balatoni Regionális TDM Szövetség (Balatoni Turizmus Szövetség): Bővül a térség attrakciós kínálata mind főszezonban, mind pedig az őszi és tavaszi turisztikai szezonokban. A piachelyszíneknek otthont adó településeken forgalomnövekedés várható. A térség marketing stratégiájába jól illeszthető programok, attrakciók – a Nyitott Balaton programsorozathoz jól illeszthető a Balatoni Gazdapiac.

» A termelők számára a termékek hatékonyabb értékesítését, egyéni promóciós tevékenységük javulását, a termelői és vásárlói kapcsolatok kiszélesedését eredményezheti a program. Emellett a főszezonban és azon kívül is magas potenciálokkal rendelkező értékesítési csatornaként – így akár jelentős bevételi forrásként – is működhetnek a Gazdapiacok. Növekszik a termelő ismertsége, valamint a szóróanyagok és az AgriShort projekt keretében tervezett mobil-applikáció segítségével könnyebben találhatják meg a vásárlók. Internetes portálon további információkat érhetnek el az ide érkezők és a helyi lakosok.

A projekt sikeres megvalósításának kiemelten fontos kritériuma, hogy az első szakaszt – rövid távú beavatkozások – követően milyen kisösszegű forrásokból gazdálkodhat a RÉL szervezet, a helyi termék hálózat, illetve főként a piacszervező. Emellett a másik kulcstényező a hálózat koordinációjának kialakítása és a szervezők személyének kiválasztása.

4 Összehangolt termelői piacszervezés a baszk régióban a turizmus és helyi kereslet igényeinek megfelelően: https://www.guide-du-paysbasque.com/fr/tourisme/deguster/les-marches-basques.html

A kiadvány elkészítésében részt vettek:

Dombi Gábor – szociológus

Fekete Károly – geográfus

Hegedűs István – közgazdász, projektmenedzser

dr. Kovács Ernő – szociológus

dr. Kujáni Katalin – RÉL szakértő

dr. Lőke Zsuzsanna – szociológus

Oláh Miklós – szociológus, kutatásvezető

A kiadványban bemutatott helyzetelemzés a Saturnus – M Bt. közreműködésével készült el.

Grafikai tervezés: Kiss Sámson Endre

Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft.
Székhely: 8600 Siófok, Batthyány u. 1.
Telefonszám: +3684/313-346
Fax: +3684/317-002
Honlap: www.balatonregion.hu
bftkht@balatonregion.hu

Ez a kiadvány az Európai Unió támogatásával Magyarország Kormánya társfinanszírozásával készült. A dokumentum tartalma a Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft. kizárólagos felelőssége, nem tekinthető az Európai Unió illetve az Irányító Hatóság álláspontjának.

Agrishort_FUZET.indd 30 2018. 08. 15. 8:26:02